

नेपाल सरकार
संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय
सिंहदरवार, काठमाडौं

सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ को दफा ५(३) बमोजिमको
त्रैमासिक कार्य सम्पादन प्रतिवेदन
(Proactive Disclosure)
(साउन देखि असोज, २०७८)

असोज, २०७८

विषय सूची

१. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र	४
२. कर्मचारी संख्या र विवरण.....	६
४. प्रदान गरिने सेवा.....	१०
५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी	१३
६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि.....	१५
७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी	१५
८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी.....	१६
९. सम्पादन गरेको कामको विवरण:	१६
१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद.....	२२
११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची.....	२२
१२. प्रमुख उपलब्धि सूचक.....	२७

परिचय

तुलनात्मक र प्रतिस्पर्धात्मक लाभका दृष्टिले नेपालको आर्थिक विकासको प्रमुख आधार रहेको पर्यटन क्षेत्रले विदेशी मुद्रा आर्जन, रोजगारी सिर्जना, आर्थिक कृयाकलाप अभिवृद्धि र समग्र आर्थिक विकास र समुन्नतिमा टेवा पुर्याउँदै आएको छ। देशमा रहेका सम्पूर्ण ऐतिहासिक, प्राकृतिक र साँस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरी तिनको आर्थिक उपयोग गर्दै पर्यटनलाई मुलुकको आर्थिक आधारको रूपमा ग्रामीण तहसम्म विकास र विस्तार गरी यसको प्रतिफल जनजीवनको तल्लो तहसम्म पुर्याउन संस्कृति र पर्यटन क्षेत्रको विविधिकरण, विस्तार र प्रवर्द्धन गरिनु आवश्यक छ।

पर्यटकहरूको आवागमन शुरुवातसँगै नेपालमा पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमहरूलाई व्यवस्थित रूपले अगाडि बढाउन सर्वप्रथम वि.सं. २०१६ सालमा पर्यटन बोर्डको स्थापना भएको थियो। वि.सं. २०१८ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गत पर्यटन विभाग गठन भएकोमा पर्यटन गुरुयोजना र प्रशासन सुधार आयोग, २०३२ को सिफारिस समेतका आधारमा पर्यटन क्षेत्रको योजनाबद्ध विकास तथा प्रवर्द्धन गर्न केन्द्रीय पर्यटन प्रशासनिक निकायको रूपमा वि.सं. २०३४ सालमा पर्यटन मन्त्रालयको स्थापना भएको हो। वि.सं. २०३९ सालमा निर्माण तथा यातायात मन्त्रालय अन्तर्गतको हवाई विभागलाई समावेश गरी पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय स्थापना गरियो। मुलुकले अवलम्बन गरेको खुला बजारमुखी अर्थतन्त्रमा सरकारको भूमिका र कार्यक्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्न वि.सं. २०५५ सालमा पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय अन्तर्गतका २ (दुई) वटा विभागहरू हवाई विभाग र पर्यटन विभागलाई खारेज गरी क्रमशः नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण र नेपाल पर्यटन बोर्डको स्थापना गरियो। वि.सं. २०५७ सालदेखि संस्कृति क्षेत्रको समेत कार्य गर्ने गरी संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको रूपमा अगाडि बढाइयो। पर्यटन उद्योगको व्यवस्थापन, पर्यटन पूर्वाधार विकास, पर्यटकको सुरक्षा लगायत कार्यहरू गर्न नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्) को मिति २०७१ श्रावण २ गतेको निर्णयनुसार मिति २०७१ भाद्रदेखि पर्यटन विभागको स्थापना गरिएको छ।

नेपालको आर्थिक विकासमा पर्यटन क्षेत्रको महत्व बढ्दै गए अनुरूप यसलाई प्रमुख प्राथमिकताको क्षेत्रमा राखिएको, नेपालको साँस्कृतिक विविधता अनुपम रहेकोले यसलाई संरक्षण,

विकास र प्रबर्द्धन गर्दै यसको आर्थिक उपयोग एवम् पर्यटनको मुख्य उत्पादन र गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न आवश्यक भएको, साथै हवाई सेवाले भौगोलिक विषमतामा यातायात सेवा उपलब्ध गराउनुको अतिरिक्त बाह्य र आन्तरिक रूपमा पहुँच विस्तार भै पर्यटन सेवामा समेत पर्याप्त योगदान पुर्याउने भएकोले यी तीनओटै क्षेत्रलाई एकीकृत रूपमा अगाडि बढाउन एउटै मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रमा राखिएको पाइन्छ।

१. मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र

नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावली, २०७४ बमोजिम यस मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र देहायबमोजिम रहेको छः

१. संस्कृति, ललितकला, धर्म, सभ्यता र सम्पदा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड
२. पुरातात्विक महत्वका स्थान र प्राचीन स्मारक सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
३. राष्ट्रिय संग्रहालय अभिलेखालय
४. अन्तर्राष्ट्रिय एवं राष्ट्रियस्तरका ऐतिहासिक पुरातात्विक धार्मिक एवं सांस्कृतिक महत्वका स्थल एवं विश्व सम्पदा सूचीकृत सम्पदा सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड संरक्षण सम्भार अध्ययन अनुसन्धान उत्खनन पुनर्निर्माण र प्रचार प्रसार
५. प्राकृतिक धार्मिक सांस्कृतिक पुरातात्विक साहसिक पर्यटन सम्बन्धी नीति मापदण्ड र नियमन
६. केन्द्रीयस्तरका प्रज्ञा प्रतिष्ठान सम्बन्धी नीति तथा कानून
७. विदेशी मित्र राष्ट्रहरूसंग भएका सन्धी सम्झौता लगायत राष्ट्रिय महत्वका दस्तावेज संरक्षण
८. पर्यटन सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड
९. क्यासिनो सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
१०. पर्वतारोहण ट्राभल ट्रेकिङ्ग सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
११. पर्यटन शुल्क निर्धारण सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन

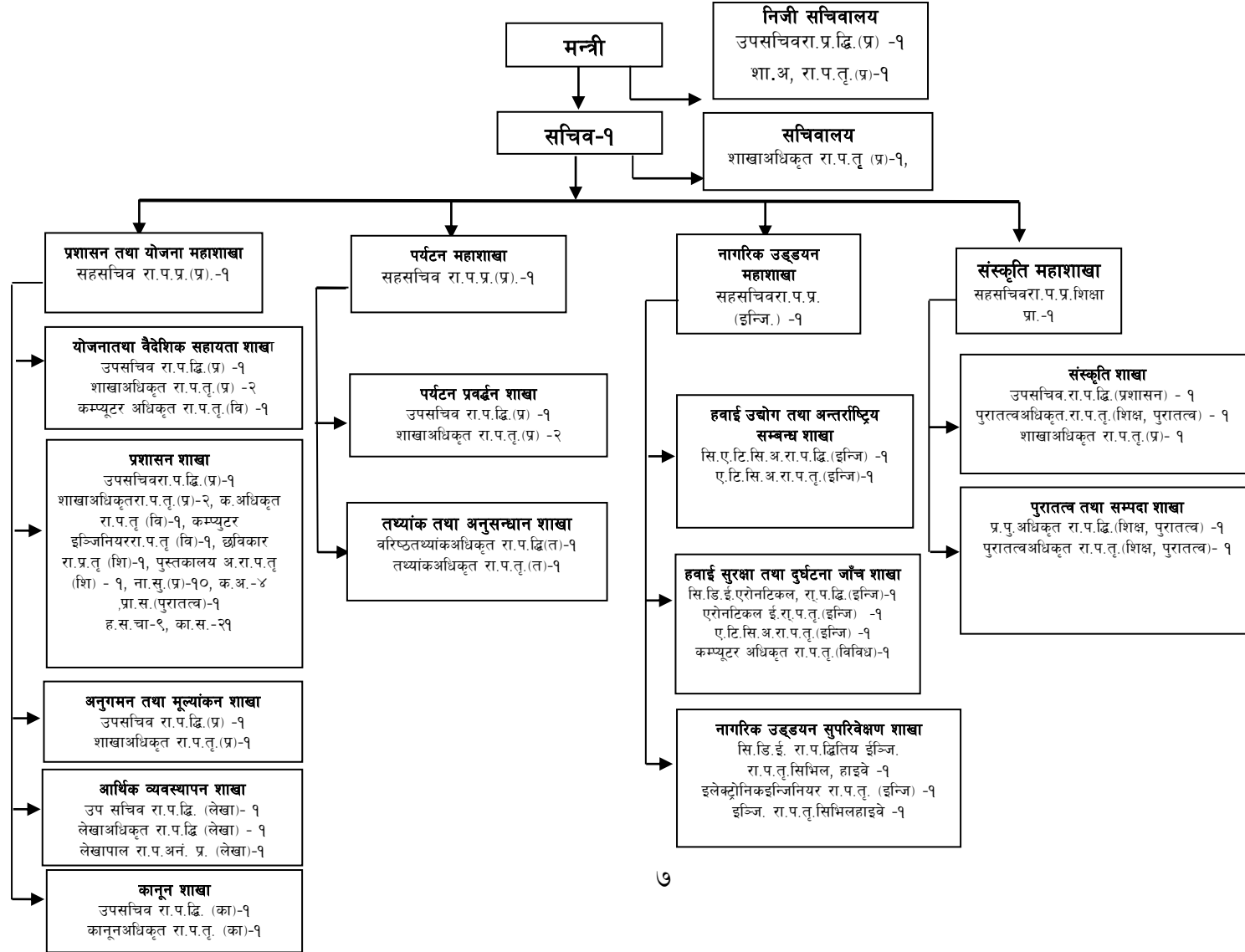
१२. भाषा आयोग नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठान नेपाल ललितकला प्रतिष्ठान तथा नेपाल संगीत तथा नाट्यकला प्रतिष्ठान
१३. पशुपति क्षेत्र विकास कोष लुम्बिनी विकास कोष वृहत्त जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद्
१४. विभिन्न जात धर्म जाति सम्प्रदाय भाषा भाषिकाको साहित्य संगीत लिपी कला संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति कानून र मापदण्ड
१५. निकासी गरिने पुरातात्विक वस्तुहरूको जाँच र अनुमति
१६. वायुयान निर्माण तथा डिजाइन संचालन र मर्मत संभार विमानस्थल निर्माण तथा संचालन एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको इजाजत र नियमन
१७. हवाईभाडा विमानस्थल शुल्क एयर नेभिगेसन सेवाशुल्क र नियमन
१८. वायुसेवा कार्यसंचालन अनुमति इजाजत र उडान अनुमति
१९. नागरिक उड्डयन सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र नियमन
२०. नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविदहरूको अनुमतिपत्र स्तर निर्धारण र नियमन
२१. हवाई सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर मापदण्ड मार्गदर्शन र कार्यान्वयन
२२. एयर नेभिगेशन र एयर ट्राफिक सेवा
२३. हवाईक्षेत्र व्यवस्थापन
२४. उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा
२५. उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग तथा समन्वय
२६. अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण संचालन र व्यवस्थापन
२७. वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी
२८. अल्ट्रालाइट प्याराग्लाइडिङ्ग ह्याङ्गलाइडिङ्ग जस्ता हवाई खेल साहसिक उड्डयन मनोरञ्जनात्मक उड्डयन क्रियाकलाप सम्बन्धी नीति र मापदण्ड

२९. प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड कार्यान्वयन र नियमन
३०. मन्त्रालय सम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थासंग सन्धी सम्झौता अभिसन्धी सम्पर्क र समन्वय
३१. मन्त्रालय सम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान प्राधिकरण समिति प्रतिष्ठान कम्पनी आदिको संचालन र नियमन
३२. नेपाल शिक्षा सेवा अन्तरगत आर्कियोलजी समूहको संचालन
३३. नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत देहायका समूहो संचालनः
- क. सिभिल इञ्जिनियरिङ्ग समूह अन्तर्गत एयरपोर्ट उपसमूह
- ख. एरोनोटिकल इञ्जिनियरिङ्ग समूह
- ग. सिभिल एभिएसन अपरेशन एण्ड इञ्जिनियरिङ्ग समूह ।

२. कर्मचारी संख्या र विवरण

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना देहाय बमोजिम रहेको छ।

चित्र १. संस्कृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको संगठन संरचना

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको दरवन्दी तेरिज

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
१	सचिव	विशिष्ट				१
२	सहसचिव	रा.प.प्रथम	प्रशासन			२
३	सहसचिव	रा.प.प्रथम	ईन्जि	सि.ए.अ.इ.	सि.ए.अ	१
४	सहसचिव	रा.प.प्रथम	न्याय	कानुन		०
५	सहसचिव	रा.प.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व		१
६	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	सा.प्र.		६
७	उपसचिव	रा.प.द्वितीय	न्याय	कानुन		१
८	वरिष्ठ तथ्यांक अधिकृत	रा.प.द्वितीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
९	प्रमुख पूरातत्व अधिकृत	रा.प.द्वितीय	शिक्षा	पूरातत्व		१
१०	प्रमुख लेखा नियन्त्रक	रा.प.द्वितीय	प्रशासन	लेखा		१
११	सि.ए.टि.सि.अ.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	१
१२	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	ईन्जि एन्ड		०

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
				टेलिकम.		
१३	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
१४	सि.डि.ई.	रा.प.द्वितीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
१५	शाखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	सा.प्र.		१०
१६	कानून अधिकृत	रा.प.तृतीय	न्याय	कानून		१
१७	तथ्यांक अधिकृत	रा.प.तृतीय	आ.यो. तथा तथ्यांक	तथ्यांक		१
१८	लेखा अधिकृत	रा.प.तृतीय	प्रशासन	लेखा		१
१९	पुरातत्व अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पुरातत्व		२
२०	कम्प्युटर अधिकृत	रा.प.तृतीय	विविध			३
२१	ए.टि.सि.अ.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सि.ए.अ.ई.	सि.ए.अ	२
२२	ई. ईन्जि	रा.प.तृतीय	ईन्जि	ईन्जि.एन्ड टेलिकम		१
२३	एरोनटिकल इन्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	एरोनटिकल		१
२४	ईन्जि.	रा.प.तृतीय	ईन्जि	सिभिल	हाइवे	१
२५	कम्प्युटर इन्जि.	रा.प.तृतीय	इन्जि	कम्प्युटर		१
२६	पुस्तकालय अधिकृत	रा.प.तृतीय	शिक्षा	पू.वि.		१
२७	छविकार	रा.प.तृतीय	शिक्षा	कला	छविकला	१

क्र.सं	पद	श्रेणी	सेवा	समूह	उपसमूह	जम्मा कायम दरवन्दी
२८	ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		१०
२९	प्राविधिक सहायक	रा.प.अ.प्रथम	शिक्षा	पूरातत्व	पुरातत्व	१
३०	कम्प्यूटर अपरेटर	रा.प.अ.प्रथम	विविध			४
३१	लेखापाल	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	लेखा		१
३२	टा.ना.सू.	रा.प.अ.प्रथम	प्रशासन	सा.प्र.		०
३३	खरिदार	रा.प.अ.द्वितीय	प्रशासन	सा.प्र.		०
३४	ह.स.चा.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		९
३५	का. स.	श्रेणीविहीन	प्रशासन	सा.प्र.		१५
जम्मा						८४

४. प्रदान गरिने सेवा

- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी संघीय नीति, योजनाको तर्जुमा, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन सम्बन्धी विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूको विश्लेषण, छनौट, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विकास सम्बन्धी पूर्वाधारहरूको विकास गर्न आवश्यक योजनाहरू कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय र अर्न्तर्गतका निकायहरूको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, चौमासिक विभाजन सहितको कार्यक्रम स्वीकृति ।

- वैदेशिक सहायता र आन्तरिक स्रोतबाट संचालित आयोजनाहरूको निरीक्षण, अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन व्यवसाय सम्बन्धी कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन, अनुसन्धान, पर्यटकीय स्थलहरूको खोजी, सूचना संकलन, डकुमेन्टेसन र प्रकाशन सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय निकायहरूसँग समन्वय र सहकार्य सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि अन्तराष्ट्रिय जगतसँग सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य ।
- पर्यटन क्षेत्रको लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्ने सम्बन्धमा सरकारी, गैरसरकारी, एवं स्थानीय तहहरूसँग समन्वय सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन विषयक सम्झौताहरू सम्बन्धी कार्य ।
- पर्यटन सम्बद्ध तथ्याङ्कहरूको संकलन, विश्लेषण र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य ।
- नागरिक उड्डयन व्यवसाय तथा पेशाविद्हरूको स्तर निर्धारण र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुयान निर्माण तथा डिजाइन, संचालन र मर्मत सम्भार, विमानस्थल निर्माण तथा संचालन, एयर नेभिगेसन सेवा तथा उड्डयन तालिम संस्था आदिको मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- हवाई भाडा, विमानस्थल शुल्क, एयर नेभिगेशन सेवा शुल्क र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुसेवा कार्यसंचालन सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- हवाई सुरक्षा सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संगठनबाट प्रतिपादित स्तर, मापदण्ड, मार्गदर्शन कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- एयरनेभिगेसन र एयर ट्राफिक सेवा नियमन सम्बन्धी कार्य ।

- उड्डयन सेवाको लागि मौसम सम्बन्धी सूचना सेवा ।
- उड्डयन खोज तथा उद्धार कार्यमा सहयोग समन्वय तथा वायुयान दुर्घटना जाँच सम्बन्धी कार्य ।
- अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र आन्तरिक विमानस्थल निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- विभिन्न मुलुकहरूसँग हवाईसेवा सम्झौता वार्ता र हवाई सम्झौता सम्बन्धी कार्य ।
- नागरिक उड्डयन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ, संस्था, संगठनसँग सम्पर्क, सहभागिता र ती संगठनबाट पारित महासन्धी/प्रोटोकलहरूको अनुमोदन सम्बन्धी कार्य ।
- वायुसेवाहरूलाई सेवा संचालन अनुमति सम्बन्धी कार्य ।
- निषेधित क्षेत्रमा हवाई उडान र अवतरणको सिफारिश सम्बन्धी कार्य ।
- मौजुदा हवाई रुट र नयाँ स्थापना हुने रुटहरूमा एयर नेभिगेशन सुविधाहरूको पहिचान, समन्वय र निर्णय सम्बन्धी कार्य ।
- भाषा, कला, साहित्य र संस्कृति सम्बद्ध आयोग, कोष, विकास समिति, प्रतिष्ठान, परिषद्हरू सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- विभिन्न धर्म, जातजाती, सम्प्रदाय, भाषाभाषिकाको साहित्य, संगीत, लिपी, कला, संस्कृति र चलचित्रको संरक्षण तथा विकास सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड सम्बन्धी कार्य ।
- प्रतिलिपी अधिकार सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन सम्बन्धी कार्य ।
- संग्रहालय र अभिलेखालय सुदृढीकरण सम्बन्धी नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा एवं कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्य ।
- अमूर्त साँस्कृतिक सम्पदाको खोज, अध्ययन, संरक्षण, प्रबर्द्धन, सूचीकरण सम्बन्धी कार्य ।

- संस्कृतिसँग सम्बद्ध विभिन्न समूह, गुठी संघ संस्थाहरूलाई आवश्यक सहयोग तथा समन्वय सम्बन्धी कार्य ।
- संस्कृति तथा पुरातत्व सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासंग सन्धि सम्झौता सम्बन्धमा सम्पर्क र समन्वय गर्ने कार्य ।
- मन्त्रालय, विभाग वा अन्तर्गतका कार्यालयहरूको लागि आवश्यक जनशक्तिको व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य ।
- मन्त्रालय, अन्तर्गतका निकायहरूको पदपूर्तिका लागि नियुक्ति तथा पदस्थापना, सरुवा, बढुवा, राजिनामा तथा बिभागीय कारबाही सम्बन्धी कार्य ।
- कार्य सम्पादन मूल्यांकन र प्रोत्साही पुरस्कार सम्बन्धी कार्य ।
- नेपाल इञ्जिनियरिङ्ग सेवा अन्तर्गत पर्ने एरोनटिकल इञ्जिनियरिङ्ग समूह र सिभिल एभिएशन अपरेशन इञ्जिनियरिङ्ग समूहको कर्मचारी प्रशासन सम्बन्धी कार्य ।
- आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी कार्य ।
- आवश्यकतानुसार ऐन, नियम, गठन (आदेश), सम्झौता तयार गर्ने सम्बन्धी कार्य ।

५. महाशाखा, शाखा र जिम्मेवार अधिकारी

क्र.सं.	महाशाखा / शाखा	जिम्मेवार अधिकारी
(क)	प्रशासन तथा योजना महाशाखा	सहसचिव डा. टोकराज पाण्डे
१	प्रशासन शाखा	उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी
२	योजना तथा वैदेशिक सहायता शाखा	उपसचिव श्री खीमादेवी लड्वा

३	अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखा	उपसचिव श्री प्रल्हाद पुडासैनी
४	आर्थिक व्यवस्थापन शाखा	उपसचिव (लेखा) श्री सूर्यमणी गौतम
५	कानून शाखा	उपसचिव (कानून) श्री राजन नेपाल
६	जिन्सी शाखा	ना.सु. श्री संजय नेपाल
(ख)	पर्यटन महाशाखा	सहसचिव श्री लक्ष्मी कुमारी बस्नेत
७	पर्यटन प्रवर्द्धन शाखा	उपसचिव श्री नरहरि घिमिरे
८	तथ्याङ्क तथा अनुसन्धान शाखा	उपसचिव श्री सीताराम घिमिरे
(ग)	नागरिक उड्डयन महाशाखा	सहसचिव श्री बुद्धिसागर लामिछाने
९	हवाई उद्योग तथा अन्तराष्ट्रिय सम्बन्ध शाखा	उपसचिव श्री प्रमोद नेपाल
१०	हवाई सुरक्षा तथा दुर्घटना जाँच शाखा	एरोनटिकल इन्जिनियर श्री तनुजा पोखरेल एटीसी अफिसर श्री सुवर्णराज भट्टराई
११	नागरिक उड्डयन सुपरीवेक्षण शाखा	इन्जिनियर श्री नसिव आचार्य

		शा.अ. श्री मोहन कुमार घिमिरे
(घ)	संस्कृति महाशाखा	सहसचिव श्री लक्ष्मी कुमारी बस्नेत
१२	संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री पुण्यमाया गुरागाई
१३	पुरातत्व तथा संस्कृति शाखा	उपसचिव श्री मंगला प्रधान

६. सेवा प्राप्त गर्न लाग्ने दस्तुर र अवधि

मन्त्रालयका अधिकांश कार्यहरू दस्तुर नलाग्ने र अवधि तोक्न नसकिने प्रकृतिका (नीति, कानून तथा मापदण्ड निर्माण, योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन, मूल्यांकन र नियमन गर्ने) भएको।

७. निर्णय गर्ने प्रक्रिया र अधिकारी

(क) निर्णय प्रक्रिया

- मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा : सरकारी निर्णय प्रक्रिया सरलीकरण निर्देशिका, २०६५ बमोजिम ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गरिने सूचना सम्बन्धमा : उक्त ऐनको दफा ७ बमोजिम ।

(ख) निर्णय गर्ने अधिकारी

- मन्त्रालयले सम्पादन गर्ने नीतिगत एवं अन्य कार्यहरू सम्बन्धमा: मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पठाएर / माननीय मन्त्री स्तरबाट / सचिवस्तरबाट ।

- माननीय मन्त्रीबाट प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिम ।
- सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन, २०६४ बमोजिम प्राप्त अधिकार बमोजिम ।
- सचिवले प्रत्यायोजन गरेको अधिकार बमोजिम तोकिएको कर्मचारीले ।
- सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम माग गर्ने सूचना सम्बन्धमा सचिवले ।

८. निर्णय उपर उजुरी सुन्ने अधिकारी

(क) मन्त्रालयले उपलब्ध गराउने सेवा सम्बन्धमा: प्रचलित ऐन कानूनमा तोकिएको व्यवस्था बमोजिम ।

(ख) सूचनाको हक सम्बन्धी ऐन, २०६४ बमोजिम परेको उजुरी सम्बन्धमा: राष्ट्रिय सूचना आयोग ।

९. सम्पादन गरेको कामको विवरण:

(क) संस्कृति क्षेत्र :-

प्रमुख उपलब्धीहरू

- तिलौराकोटलाई विश्वसम्पदा सूचिमा सूचिकृत गर्न प्रक्रियाका सम्बन्धमा चार किल्ला तोकिएको नक्सा तयार भई संरक्षित स्मारक क्षेत्र घोषणा गर्ने सन्दर्भमा सिमांकन सम्बन्धि कार्य सम्पन्न भइ सो को स्वीकृतिका लागि मन्त्री परिषदमा फाइल पठाउन तयारी भइरहेको ।
- लुम्बिनीमा निर्माणाधीन ५ हजार व्यक्ति क्षमताको ध्यान केन्द्र तथा सभाहलको ५५ % भौतिक प्रगति हासिल भएको ।
- आनि गुम्बा र पिण्डस्थान पुनर्निर्माण गर्ने कार्य ८५ प्रतिशत सम्पन्न ।
- बृहत्तर लुम्बिनी क्षेत्रको एकिकृत गुरुर्योजना तयार:

- यस सम्बन्धी विज्ञ नियुक्त गरी EOI तथा RFP कागजात तयार भइरहेको । अर्थ मन्त्रालयको मिति २०७८।४।२४ को पत्रानुसार अर्थ मन्त्रालयको सहमति आएपछि मात्र बोलपत्रको सूचना प्रकाशित हुने ।
- विज्ञलाई EOI तथा RFP कागजात तयार गर्न सम्बन्धित साइटमा गई स्थलगत अध्ययन गर्नुपर्ने देखिएकोले थप समय आवश्यक परेको हुँदा कार्तिक महिनाभित्र EOI तथा RFP कागजात तयारी कार्य सम्पन्न गरिने । बोलपत्र प्रकाशित गर्न अर्थ मन्त्रालयको सहमति आवश्यक देखिएकोले तहाँ मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयसँग समन्वय गरी बोलपत्र प्रकाशित गरिने ।
- पुरातत्व विभागको समन्वय र स्वीकृतिमा तिलौराकोट, गोटीहवा, निग्लीहवा, अरौराकोट, सिसहनीया, धमनीहवा, सगरहवा, रामग्राम र देवदहमा तीर्थयात्री तथा पर्यटकीय सेवा सुविधा विस्तार गर्न शौचालय, ध्यान प्लेटफर्म, पैदलमार्ग, संरक्षण लगायतका संरचना निर्माण गर्ने कार्यको लागि लगत ईष्टिमेट स्वीकृतिको चरणमा रहेको ।
- गौतमबुद्ध फलपुल बाटीका निर्माण गर्ने र सर्भिस सडक वरिपरि ल्याण्डस्केप निर्माण गर्ने कार्य सम्पन्न गर्ने कामको बृक्षारोपण र ल्याण्डस्केपको कार्य चालु अवस्थामा रहेको । दुवैको निर्माण कार्यको ६५ प्रतिशत भौतिक प्रगति हासिल भएको ।

(ख) पर्यटन क्षेत्र-

प्रमुख उपलब्धीहरु:

- सन्दकपुर, धनुषाधाम, इन्द्रसरोवर, पञ्चासे, निग्लिहवा, कुपिण्डे दह र भादागाउँ लगायतका स्थानमा DPR बमोजिम पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण कार्यको सम्झौता भई ५५% सम्पन्न भएको ।
- रारा क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माणको लागि DPR तथा IEE/EIA अध्ययनको सम्झौता भएको तथा कायदिश दिएको ।
- उपत्यका वरपर हाईकिङ डेस्टिनेसनमा पूर्वाधार निर्माणको लगत ईष्टिमेट तयार भएको ।
- चुरे तथा महाभारत श्रृङ्खलाका सम्भाव्य स्थानमा पर्यटन प्रवर्द्धनको कार्यविधी मस्यौदा तयारी गर्ने काम भै रहेको ।

- कञ्चनजङ्गा, रुवीभ्याली, दोलखा, मकालु, च्छो रोल्पा, अन्नपूर्ण, धौलागिरी, मनास्लु, सगरमाथा लगायतका स्थानमा पदमार्ग निर्माणको खरिद प्रक्रियाको क्रममा रहेको ।
- पर्यटन काज कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि कार्यविधि मस्यौदा तयार भई मन्त्रिपरिषदमा पठाउने क्रममा रहेको ।

(ग) नागरिक उड्डयन क्षेत्र-

मुख्य प्रमुख उपलब्धीहरु:

मुख्य क्रियाकलापहरु	मुख्य उपलब्धि
इलाम, गुल्मी र डोल्पा विमानस्थल निर्माण तथा परिक्षण उडान गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> • इलामको सुकिलुम्बामा प्रारम्भिक तयारी भईरहेको । • गुल्मीको सिमिचौर विमानस्थल निर्माण कार्य चालु रहेको । • डोल्पाको मासिनेचौर विमानस्थल निर्माण कार्य चालु रहेको ।
अर्घाखाँची विमानस्थल निर्माण	<ul style="list-style-type: none"> • अर्घाखाँची विमानस्थलको धावनमार्ग, ट्याक्सिवे, एप्रोन कालोपत्रे तथा ड्रेनेजको ठेक्का सम्झौता सम्पन्न भई निर्माण कार्य सुरु ।
जनकपुर र राजविराज विमानस्थल स्तरोन्नती	<ul style="list-style-type: none"> • जनकपुर विमानस्थलमा चेनलिङ्क फेन्सिङको काम सम्पन्न, रनवे ग्राडिङ्ग ड्रेनेज मर्मत तथा अन्य कार्य भईरहेको । • राजविराज विमानस्थलमा धावनमार्ग कालोपत्रे गर्ने कार्य सम्पन्न । ड्रेनेज निर्माण तथा अन्य कार्य भईरहेको ।

तुम्लिङटार विमानस्थल स्तरोन्नती	तुम्लिङटार विमानस्थलको नयां टर्मिनल टावर भवन निर्माण कार्य चालु रहेको । Structure को काम सम्पन्न भई Finishing को काम हुदै ।
वैतडी पाटन विमानस्थल स्तरोन्नती	वैतडी पाटन विमानस्थलमा ठेक्का सम्झौता सम्पन्न भई निर्माण कार्य सुरु । Foundation तथा Tie Beam को काम सम्पन्न ।
नेपालगञ्ज र विराटनगर विमानस्थल स्तरोन्नती	नेपालगञ्ज र विराटनगर विमानस्थलमा नयां टर्मिनल भवन निर्माणको लागी टेण्डरको काम अन्तिम चरणमा ।
दाङको नारायणपुर विमानस्थल निर्माण गर्ने	दाङको नारायणपुर विमानस्थल निर्माण कार्य गर्नको लागि Detail Feasibility Study अन्तिम चरणमा रहेको ।
ताप्लेजुङ सुकेटारको धावनमार्ग विस्तार कार्य	माटोको काम ८५% सम्पन्न Sub base को काम सम्पन्न र Base को काम हुदै ।
चुहानडाँडा विमानस्थल निर्माण	Detailed Feasibility Study को प्रारम्भिक तयारी हुदै ।
गौतम बुद्ध अन्तराष्ट्रिय विमानस्थल आयोजनामा Cargo Building देखि Apron सम्मको सडक निर्माण गर्ने	लागत अनुमान तयार भईरहेको ।
गौतम बुद्ध अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलमा periphery	लागत अनुमान तयार भईरहेको ।

Road निर्माण गर्ने	
गौतम बुद्ध अन्तराष्ट्रिय विमानस्थलको पुरानो Runway लाई Rehabilitation गरि नयाँ parallel Taxiway निर्माण गर्ने	बोलपत्र मुल्याङ्कन अन्तिम चरणमा रहेको । (Technical Evaluation भइसकेको र Financial Evaluation)

यस अबधिमा जारी गरिएका/स्वीकृत भएका/संशोधन भएका ऐन, नियमावली, कार्यविधि, मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरूको विवरण:

क्र.सं.	विवरण	नयाँ/संशोधन
१	पर्यटन विधेयक, २०७७ को मस्यौदामा मन्त्रालयगत सहमति लिई कानून मन्त्रालयमा परिमार्जन तथा राय/सहमतिका लागि पठाइएको ।	नयाँ
२	प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३ को छैठौँ संशोधनका लागि संघीय संसदमा पेश गर्न विधेयक मन्त्रपरिषदबाट स्वीकृत भएको ।	संशोधन
३	राष्ट्रिय सँस्कृति नीति २०७७ को मस्यौदा तयार गर्न समिति गठन भई मस्यौदा तयार गर्ने कार्य भैरहेको ।	नयाँ
४	प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक राष्ट्रिय सभामा पेश गरिएको ।	संशोधन

५	नेपाल हवाई सेवा प्राधिकरण विधेयक, २०७७ तथा नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण विधेयक, २०७७ लाई मन्त्रिपरिषद्को स्वीकृति पश्चात राष्ट्रिय सभामा पेश गरिएको ।	नयाँ
६	अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक राष्ट्रिय सभामा पेश गरिएको ।	संशोधन
७	हवाई नीतिको मस्यौदा तयार भई स्वीकृतिका लागि मन्त्रिपरिषदमा पेश भएको	संशोधन
७	विदेशबाट नेपाल आगमन हुने र नेपालबाट प्रस्थान गर्ने यात्रुहरुको यात्रा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७८ लागू भएको ।	नयाँ
८	नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ
९	आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ
१०	केचना कञ्चनजंघा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७ स्वीकृत भएको ।	नयाँ

१०. सूचना अधिकारी र प्रमुखको नाम र पद

(क) प्रमुखको नाम: सचिव श्री यादव प्रसाद कोइराला

(ख) सूचना अधिकारीको नाम: उपसचिव श्री प्रेम सुवेदी

११. सम्बन्धित नीति, ऐन, नियम, गठन आदेश, विनियम वा निर्देशिकाको सूची

नीतिहरू:

- पर्यटन नीति, २०६५
- राष्ट्रिय हवाई नीति, २०६३
- राष्ट्रिय संस्कृति नीति, २०६७

ऐनहरू:

- प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिएशन) ऐन, २०१५
- नेपाल वायुसेवा निगम ऐन, २०१९
- पर्यटन ऐन, २०३५
- लुम्बिनी विकास कोष ऐन, २०४२

- पशुपति क्षेत्र विकास कोष ऐन, २०४४
- अभिलेख संरक्षण ऐन, २०४६
- नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल सङ्गीत नाट्य प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल ललितकला प्रज्ञा प्रतिष्ठान ऐन, २०६४
- नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण ऐन, २०५३
- वृहत्तर जनकपुर क्षेत्र विकास परिषद ऐन, २०५५
- प्रतिलिपि अधिकार ऐन, २०५९

नियमहरू:

- होटल, लज, रेष्टुराँ वार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८
- ट्राभल र ट्रेकिङ एजेन्सी नियमावली, २०६२
- जलयान नियमावली, २०६३
- अभिलेख संरक्षण नियमावली, २०६३
- गैर सैनिक हवाई उडान (सिभिल एभिण्डान) नियमावली, २०५२

- प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- पर्वतारोहण सम्बन्धी नियमावली, २०५९
- प्रतिलिपि अधिकार नियमावली, २०६१
- नेपाल पर्यटन बोर्ड नियमावली, २०५५
- नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण नियमावली, २०५८
- विमानस्थल दस्तुर नियमावली, २०३८ खारेज गर्ने नियमावली २०६७
- क्यासिनो नियमावली, २०७०
- गैर सैनिक हवाई उडान (दुर्घटना जाँच) नियमावली, २०७१
- नागरिक उड्डयन सुरक्षा नियमावली, २०७३

गठन आदेशहरू:

- नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन समिति (गठन) आदेश, २०२९
- तारागाउँ विकास समिति (गठन) आदेश, २०३४
- देवघाट क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५०
- आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७
- वुढानिलकण्ठ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- मनकामना क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३

- बौद्धनाथ क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- बौद्ध दर्शन प्रवर्द्धन तथा गुम्बा विकास समिति (गठन) (पहिलो संशोधन) आदेश, २०७५
- पाटन संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पाथीभरा क्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- हलेसी महादेवस्थान विकास समिति (गठन) आदेश, २०५३
- पर्वतीय प्रशिक्षण विकास समिति (गठन) आदेश, २०५९
- विराट क्षेत्र पर्यटन प्रवर्द्धन विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- वृहत्तर वराहक्षेत्र विकास समिति (गठन) आदेश, २०६६
- हनुमानढोका दरवार संग्रहालय विकास समिति (गठन) आदेश, २०६७
- नेपाल पञ्चाङ्ग निर्णायक समिति (गठन) आदेश, २०७७
- आदिकवि भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७
- केचना कञ्चनजंघा पर्यटन विकास समिति (गठन) आदेश, २०७७

निर्देशिका तथा कार्यविधिहरु

- प्राचीन स्मारक संरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि, २०६४
- नागरिक उड्डयनसंग सम्बन्धित संस्थालाई ईजाजत दिने सम्बन्धी कार्यविधि, २०६६
- (मन्त्रिस्तरीय मिति २०७२/१२/१६ को निर्णयानुसार थप र संशोधित)
- होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०६७

- पर्यटक यातायात सेवा व्यवसाय दर्ता तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०६८
- सय जनाभन्दा बढी विदेशी पर्यटक भित्र्याउने अनुदान कार्यविधि, २०६८
- महाकवि देवकोटा पुरस्कारसम्बन्धी कार्यविधि
- एकतारे होटल देखि पाँच तारे डिलक्स स्तरसम्मका होटल र पर्यटक आवास (रिसोर्ट) सम्बन्धी मापदण्ड
- पुष्पलाल राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि (संशोधन सहित) २०६९
- पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०
- पर्वतारोहण रोयल्टी बाँडफाँड तथा परिचालन निर्देशिका, २०७०
- उपभोक्ता समितिबाट पर्यटन पुर्वाधार बिकास निर्माणसम्बन्धी कार्य गराउने कार्यविधि, २०७१ (संशोधन सहित)
- कम उचाई हिमालचुलीको आरोहण अनुमति प्रदान गर्ने सम्बन्धी निर्देशिका, २०७२
- राष्ट्रिय प्रतिभा पुरस्कार कार्यविधि तेस्रो संशोधन सहित २०७२
- दुर्गम क्षेत्रका हवाई उडानमा भाडा सहूलियत प्रदान गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३
- कार्य सम्पादन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- आन्तरिक व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- भेटीघाटी व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
- विदा पर्यटन कार्यविधि, २०७३
- पर्यटनसँग सम्बद्ध व्यक्ति तथा संस्थालाई सम्मान गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३
- भगत सर्वजित मानव मर्यादा राष्ट्रिय पुरस्कार मापदण्ड तथा कार्यविधि, २०७३

- सार्वजनिक निकायका पदाधिकारी तथा सदस्यको नियुक्ति र मनोनयन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७३
- पर्यटकहरूको आवागमनलाई ब्यबस्थित गर्ने सम्बन्धि मापदण्ड, २०७७
- विदेशबाट नेपाल आगमन हुने यात्रुहरूको व्यवस्थापनसम्बन्धी आदेश, २०७८

१२. प्रमुख उपलब्धि सूचक:

सि.नं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	२०७६/७७को प्रगति	२०७७/७८सम्मको अवस्था	२०७८/७९को प्रथम त्रैमासिक सम्मको प्रगति
१.	प्रति पर्यटक प्रतिदिन खर्च (डलर)	४८	६५	६५
२.	प्रति पर्यटक औसत बसाई (दिन)	१२.७	१५.१	१५.१
३.	त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल विस्तार तथा स्तरोन्नति (प्रतिशत)	९८	यस आ. व को २२, हालसम्मको ९९	९९
४.	गौतमबुद्ध अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल (प्रतिशत)	९१	९७.३३	९८.२५
५.	पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल (प्रतिशत)	६१	८१	८५
६.	सम्पदा पुनःनिर्माण (संख्या)	४५३	५८९	६०७
७.	पर्यटक आगमन (जना)	११,९७,१९१(सन २०१९)	२,३०,०८५९सन् २०२०	१८८०७
८.	सञ्चालनमा रहेका विमानस्थल (वटा)	३२	३५	३५

९.	बर्षेभरि सञ्चालन योग्य विमानस्थल (वटा)	३२	३७	३७
१०.	रात्रीकालीन उडान सञ्चालनमा आएका विमानस्थल (वटा)	७	८	८
११.	नेपाल आउने अन्तर्राष्ट्रिय विमान सेवा (वटा)	२८	२७	३१
१२.	पर्यटकस्तरका होटल (संख्या)	१२५४	१३१३	१३
१३.	निर्मित नयाँ पदमार्गको लम्बाई (ऋ समेत) (कि.मी.)	२५५	२२८	०